

Herman Vedal Bleken

Vikingens framstilling i *Vikings*

Fordypningsoppgave i HIST2045

Veileder: Kjersti Bruvoll

Medveileder: Jan Frode Hatlen

Mai 2024

Herman Vedal Bleken

Vikingens framstilling i *Vikings*

Fordypningsoppgave i HIST2045
Veileder: Kjersti Bruvoll
Medveileder: Jan Frode Hatlen
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Problemstilling.....	3
Historiebruk på skjerm	4
Visuelle medier sin påvirkning på historiebruk	4
Vikings framstilling i tidligere populærhistorie	5
Kvinner på skjerm	6
Teoretisk redegjøring	7
Historiebruksanalyse	8
Aktøren og hensikt til produksjon	9
Religion i <i>Vikings</i>	11
Forholdet imellom kristendommen og norrøn mytologi.....	11
Syn på døden	13
Ritualer.....	15
Kvinner og religion	17
Historiebruk i framstilling av religion	18
Vikingen som utforsker	21
Vikingenes forhold til Europa	21
Tukt og utforskning.....	22
Kvinner på tokt	23
Historiebruk rundt tokt og utforskning	24
Konklusjon	26
Kildeliste	28

Innledning

Historie og historiefaget er under en evig utvikling, da det alltid vil være nye oppdagelser som endrer oppfatningen av hvordan fortiden var. Historien blir dermed historikerens forsøk på å gjenfortelle fortiden basert på den kunnskapen vi har. For den allmenne befolkningen derimot, er det som regel ikke fagtekster eller tidsskrifter som blir konsumert til størst grad, men heller filmer, dokumentarer eller tv-serier. Historie har for mange filmer vært grunnlaget for en stor kommersiell suksess, som eksempelvis norske filmer som *Max Manus* eller *Kongens Nei*. Gang på gang ser man at fortiden vekker interesse hos publikum, og hvordan aktørene framstiller historien blir dermed en del av samfunnet sin historiebevissthet i sin helhet. De tidligere eksemplene er basert på hendelser som står relativt nærme nåtiden, men hva skjer når man skal skape en fortelling basert på fjern fortid?

En tidsperiode som har fascinert publikum i lang tid er vikingtiden, og selvfølgelig vikingene i seg selv. Framstilt med horn i hjelmer, økser og som store barbarer, har vikinger igjennom årene dratt på seg flere stereotyper og negative assosiasjoner. Vikinger har også vært inspirasjon for mange historiske produkt opp igjennom tidene i mange ulike formater og medier. Vikingtiden skjedde for over 1000 år siden, og det er mangelfullt kildemateriale man har om vikingene, da det meste som vi har i dag ble skrevet av kristne munk, som trolig ikke framhevet noen positive sider hos vikingen. Videre har man også sagaene, som ofte ble skrevet en god stund i ettertid av hendelsene som omtales. Det blir dermed opp til skribenten å framstille vikingene basert på det man vet og fantasi. Fascinasjon rundt vikingene har kulminert i produktet som de siste årene har opplevd stor suksess og oppmerksomhet, tv-serien *Vikings*.

Kvinner sin rolle på skjerm har endret seg igjennom tiden, og spesielt kvinnens rolle i samfunnet som en helhet har sett store forandringer siden feminismen ble utviklet. Det blir dermed spesielt interessant å se på historiske produkt som framstiller fjern fortid, og hva slags rolle kvinner fylte i samfunnet som framstilles. Hva slags rolle og posisjon kan en kvinne ha i en kultur basert på plyndring og tokt? Påvirker feminismens fjerde bølge hvordan den kvinnelige viking blir framstilt?

Problemstilling

Jan Bjarne Bøe har ved flere instanser diskutert endringen i framstilling av vikinger, og har hevdet at man allerede ifra begynnelsen av 1800-tallet så starten på en endring der vikinger ble framvist i et mer positivt lys, der et av ordene han bruker til å beskrive endringen man har sett er «menneskeliggjøring».¹ I en annen artikkel publisert i tidsskriftet *Heimen* i 2011, skriver han at oppfatningen av vikingen har gått «fra å være råbarkedede mordere til å representere sunne verdier man tilbyr ungdommen».² To år etter denne uttalelsen ble en av de mest populære tv-seriene noensinne basert på vikinger skapt, *Vikings*. Tv-serien fikk videre seks sesonger som pågikk i perioden 2013-2020, og opplevde stor suksess i årene serien gikk. Med *Vikings* som den mest nylige og populære framstillingen av vikingen, blir tv-serien et godt utgangspunkt for å diskutere hvordan vikingen i dag blir framstilt i populærmedier.

Framstilles vikingen nyansert og mer menneskelig i *Vikings* enn tidligere stereotyper og framstillinger? I hvilken grad er framstillingen av *Vikings* annerledes enn kategoriseringen til Bøe? Hvorvidt ser man påvirkningen av feminismen i framstillingen av den kvinnelige viking i *Vikings*? Disse spørsmålene står sentralt i den følgende analysen jeg skal gjennomføre. Jeg skal først redegjøre teori rundt historiebruk på skjerm og hvordan dette kan påvirke historiebevisstheten til allmenheten rundt ulike historiske perioder og tema. Videre skal jeg redegjøre kvinners framstilling på skjerm, og vise eksempler på hvordan fjerde bølge feminisme har påvirket framstilling av kvinner i bildemedier. Videre skal jeg utføre en historiebruksanalyse, med grunnlag i teori fra Olav Svein Stugu og Klas-Göran Karlsson. I min analyse skal jeg spesielt se på to temaer; religion og vikingen som utforsker. I disse temaene skal jeg framvise flere eksempler fra serien for å utforske hvordan vikingen framstilles, og videre bruke disse eksemplene for å besvare de overordnede spørsmål. Jeg skal videre bruke historiebruksteori for å drøfte rundt hvordan aktørene bak *Vikings* ønsker å framstille vikingen, og til slutt konkludere svarene jeg har kommet fram til i analysen.

¹ Bøe & Knutsen, 2012, s.132

² Bøe, 2011, s.99

Historiebruk på skjerm

Visuelle medier sin påvirkning på historiebruk

Fortiden har alltid blitt formidlet på ulike måter, og fram til 1900-tallet var muntlig eller tekstlig format nært den eneste måten å formidle fortiden på, ved unntak av noen få bilder etter oppfinnelsen av kameraet. Ved oppfinnelsen av film, kom det dermed en helt ny formidlingsmetode, som historikere og andre aktører har nytt godt av når de vil formidle en historie igjennom nye typer historiebruk. Robert A. Rosenstone diskuterer i sin bok *History on Film Film on History hvordan* historien blir framstilt på film, og hvilke fordeler og ulemper det kan medbringe. I utgangspunktet, er både det vi leser i historiebøker og det vi ser i historiske filmer eller tv-serier ikke en nøyaktig framstilling av fortiden, men en verden som er blitt konstruert med ulike formål av produsenten.³ Videre skriver han også at historien kan framstilles på ulike måter, og dermed har potensiale til å endre publikum sitt perspektiv på fortiden.⁴ Når Bøe skriver om ulike framstillinger og perspektiver på vikinger, og hvordan oppfatningen av dem er blitt endret over tid, ligger ofte endringen i hvordan historien er blitt framstilt, altså historiebruken. Historiebruk på skjerm har en potensielt stor påvirkningskraft på den generelle befolkningens oppfatning av fortiden, dermed vil *Vikings*, som er blitt et svært populært historisk produkt, ha påvirkningskraft på oppfatningen av vikingen.

Olav S. Stugu diskuterer også massemedias påvirkning på historien, da spesifikt med blick på den allmenne befolkningens historiebevissthet. Historiebevissthet, slik Stugu beskriver det, baserer seg på menneskets forestillinger om fortiden, forståelse av samtiden og forventninger om framtiden.⁵ Forskjellen på nærliggende og fjern historie tidsmessig er viktig å presisere, da det er hendelser som påvirker dagens samfunn mer enn andre. Med utgangspunkt i vikingtiden, er det for allmenn befolkning ingen nærliggende påvirkning på dagens samfunn, dermed er det i hovedsak forestillingen mennesker har av fortiden som påvirkes når man bruker historien om vikingene.

Stugu argumenterer videre at medieprodukt, som filmer og serier, vil ha stort potensiale for å appellere til følelser og engasjement hos brukere, og et godt laget medieprodukt vil ha større slagkraft for å kunne påvirke historiebevisstheten til et publikum enn en fagtekst.⁶ Med andre

³ Rosenstone, 2006, s.1

⁴ Rosenstone, 2006, s.135

⁵ Stugu, 2020, s.18

⁶ Stugu, 2020, s.139

ord, er *Vikings* en fortelling om fortiden som har potensiale til å endre publikums forestilling av fortiden, og i dette tilfellet endre hvordan man oppfatter hvordan vikingen var. Videre kan man da argumentere for at *Vikings*, som et historisk produkt som har oppnådd stor popularitet, trolig vil ha påvirket publikums oppfatning rundt vikingene og vikingtiden. Viktigheten i påvirkningen ligger ikke i om produktet er historiefaglig korrekt, men om det klarer å appellere til publikum igjennom hvordan historien framstilles. Historiebruk i film og tv-serier er et relativt nytt fenomen, og historikere og andre aktører bruker det nye mediet aktivt både til å gjenfortelle gamle fortellinger, og skape nye fortellinger for å nå sine formål bak bruken.

Vikingens framstilling i tidligere populærhistorie

Historiebruk i film er et eksempel på det man kaller populærhistorie. Populærhistorie kan kort summeres som all historie som ikke er faglig historie. Dette kan inkludere teater, skjønnlitteratur, reklamer, film og tv-serier. Et tydelig kjennetegn til populærhistorie er at det ofte blir formidlet som en forenklet versjon av faghistorien, og er som regel også tilpasset å være mer underholdende for et bredere publikum.⁷ Bøe har tidligere delt inn framstillingen av vikinger i populærkulturen inn i fire kategorier. Først kommer den barbariske viking, beskrevet som en muskuløs villmann som hemningsløst slåss. Videre den uflidde vikingen, med dårlig ånde og generelt ustelt, deretter den komiske vikingen, som han sammenlikner med amerikanske tegneserien Hårek. Til slutt, vikingen som rasist, og sammenhengen vikinger og nazister fikk da nazistene glorifiserte vikingen i deres bilde.⁸ Dette er noen kategorier for hvordan vikingen har blitt framstilt tidligere i populærhistorien.

I tillegg til Bøes kategorisering, er det også blitt dannet flere stereotyper rundt vikinger opp igjennom tiden gjennom hvordan de er blitt framstilt i tidligere populærhistorie. Et eksempel ser man i John Charles Dollmans maleri «The Ravager» ifra 1909, der vikingene har på seg hjelmer med vinger og fullt utrustet med rustning, sverd og skjold i et vinterlandskap. Filmen *Dragetreneren* fra 2010 tar også utgangspunkt i vikinger i en fantasisetting, hvor man ser den klassiske framstillingen av vikingen med hjelmer med horn på seg. Filmen *The Vikings* fra 1958 forsterket også ideen om vikinger som brutale, barbariske krigere. I denne filmen kan man se et eksempel på hvordan den kvinnelige viking ble framstilt tidligere, da i en av scenene blir en av kvinnene beskyldt for å ha vært utro. Hun blir dermed festet etter håret på

⁷ Bøe, 2006, s.117-118

⁸ Bøe, 2011, s.136

en tavle, og hennes mann skal kaste øks på håret for å enten bevise om hun var utro eller ikke. Dette eksempelet framhever en kultur bygd på mannlig dominasjon, og voldelige metoder for å løse uenigheter. Scenen framstiller også et perspektiv på kvinnens posisjon i vikingenes samfunn.

Vikinger har lenge vært en inspirasjon for ulike aktører i produksjon av ulike produkt og på grunn av tidligere framstillinger bygget seg opp stereotyper rundt dem, noen mer drastiske enn andre. Mens hjelmer med horn ikke forteller oss mye om vikingen annet enn at det gir en visuell forsterkning av dem som ulike resten av Europa, er framstillingen av vikingen som kriger og barbar svært gjennomgående i tidligere populærkultur som har vært med på å skape en generelloppfatning av vikinger basert på de stereotypene som er skapt.

Kvinner på skjerm

I hvilken grad ser man feminismens påvirkning i populærkultur i dag? Det har vært en stereotype innen bildemedier der en sterk mann redder en kvinne i nød.⁹ Chen framhever i sin artikkel at denne framstillingen på ingen måte er ny, og viser til historier fra antikkens Hellas som bærer de samme stereotypiske pregene. Populære eksempler i moderne tid vil være de tidlige James Bond-filmene, eller filmserien Twilight.¹⁰ Spesielt Twilight står fram som et interessant eksempel, da det er en filmserie rettet i hovedsak mot et kvinnelig publikum. Spørsmålet som da dukker opp er om en som skal konsumere et produkt, uavhengig av kjønn, foretrekker historier der tradisjonelle kjønnsroller framheves.

Chen diskuterer videre i sin artikkel at markedsaktører naturligvis må ta hensyn til hva et publikum vil ha, da de har behov for å selge produktet sitt for å tjene profitt. Dermed, om publikum liker produkter som bygger på de stereotypene som lenge er blitt brukt, vil aktørene følge den trenden.¹¹ Likevel, skal det poengteres at det er flere suksessfulle filmer i moderne tid som har sterke, kvinnelige hovedroller som bryter tidligere stereotyper, eksempelvis *Wonder Woman* og *The Hunger Games*. Chen argumenterer for at fjerde bølge med feminisme har hatt en tydelig effekt på hvordan kvinner framstilles i populærkultur, og at man ser et skifte i framstillingen av kvinner på skjerm.¹² Denne endringen ser man i at det nå er flere kvinnelige hovedroller der kvinnen kan være ledere, eller eksempelvis sterke kjempere i Marvel filmene. Feminisme har beveget seg i bølger, og i 2024 befinner vi oss i

⁹ Chen, 2024, s.1

¹⁰ Chen, 2024, s.1

¹¹ Chen, 2024, s.2

¹² Chen, 2024, s.3

den fjerde bølgen. Fjerde bølge feminisme har påvirket mange områder i samfunnet, men om man ser på påvirkningen på framstillingen av kvinner på skjerm framhever Valerie Frankell fjerde bølge feminismes effekt på framstilling av kvinner ved å sammenligne Tomb Raider-filmene, den ene fra 2001 og den andre fra 2018. Det skrives at mens det er ingen tvil om at 2001-versjonen framstiller Lara Croft, hovedkarakter i filmen som sterk, er det fortsatt et seksualisert bilde av karakteren som tydelig står fram. Sammenliknet med 2018 versjonen, der den nye Lara Croft framstilles som smart, uglamorøs og sterk.¹³ Fjerde bølge feminisme på skjerm forsøker å skape sterke kvinnelige karakterer, samtidig som den avseksualiserer kvinner på skjerm, ved å framheve andre aspekter ved deres karakter enn at de er pene.

Vikings framstiller en tidsperiode for over 1000 år siden, dermed er det også historiske perspektiv som må tas hensyn til. En generell oppfatning offentligheten holder om fortiden er at det i hovedsak var menn som satt med makten i samfunnet og i tillegg tok seg av krig, dermed blir spørsmålet hvordan Hirst velger å tilnærme seg å framstille kvinnen sin rolle i vikingenes samfunn. Videre vil denne teksten bruke eksempler fra serien til å drøfte hvordan kvinner framstilles i *Vikings*, og hvorvidt feminisme, spesielt fjerde bølge, kan ha påvirket framstillingen av vikinger. For å se hvorvidt feminisme har påvirket framstillingen skal jeg spesielt se på hvordan roller og posisjoner kvinner holder i forhold til menn i serien, og hvilke forventninger som fins til en kvinne i vikingenes samfunn.

Teoretisk redegjøring

For å kunne drøfte påstanden til Bøe, vil jeg først utføre en historiebruksanalyse av *Vikings*. Som grunnlag for analysen skal jeg først bruke Ola S. Stugus teori rundt aktør, funksjon og hensikt. Ved hjelp av Stugus teori vil jeg identifisere aktørens hensikt bak produksjonen av *Vikings*. Videre skal jeg bruke Karlssons typologi som utgangspunkt for å identifisere hva slags type historiebruk som brukes i *Vikings*, ved bakgrunn i aktørens intensjon og hvordan vikingen blir framstilt i ulike perspektiv i *Vikings*. Dette kapitlet skal redegjøre teorien jeg skal bruke som utgangspunkt for analysen.

Stugu sin teori rundt historiebruk setter stort fokus på hvilke motiver som eksisterer bak å bruke historie. En som bruker historie vil alltid ha en hensikt ved hvordan historien brukes. Stugu deler motivene i tre deler, og tilegner de ulike motivene ulike brukergrupper. Spesifikt

¹³ Frankel, 2019, s.77

motivet rundt historie som redskap står sentralt når man skal identifisere hensikten bak en aktørs bruk av historie. Historie brukt som redskap blir blant annet en ressurs for overtaling, overbevisning, undertrykkelse, frigjøring eller kilde til inntekt.¹⁴

Karlssons typologi har et annet fokus enn Stugu sin teori, der Stugu fokuserer på intensjon og mottakelse, har Karlsson et større fokus på behovet en aktør har og hvilken historiebruk som er egnet til å fylle det behovet. Basert på behovet fokuserer Karlsson på hvem som bruker ulike type historiebruk og hvilken funksjon ulike type bruk oppfyller.¹⁵ Karlsson har delt sin typologi i seks relativt brede kategorier, da han argumenterer for at det er mulig å dele opp historiebruk i mindre kategorier som religiøst eller juridisk bruk, men argumenterer for at de mindre kategoriene kun er en videre utstrekning av de seks grunnleggende typer bruk han har skrevet ned i sin typologi.¹⁶

Historiebruksanalyse

Basert på teori på historiebruk skrevet av Stugu og Karlsson, skal jeg utføre en historiebruksanalyse rundt hvordan skaperne av *Vikings* har valgt å presentere vikingene. Jeg skal først identifisere hvem som er aktøren bak produksjonen av serien, og identifisere hva slags hensikt de hadde ved å skape *Vikings*. Videre deler jeg analysen opp i to ulike tema: Religion og vikingen som utforsker. Jeg har valgt å fokusere på disse temaene for å kunne framvise scener der aktøren har mulighet til å kunne framstille vikingen på ulike måter, og dermed besvare hvorvidt vikingen framstilles nyansert og menneskelig. Hver sesong går også over 10 timer, dermed baserer denne teksten seg på 20 timer verdt med materiale, med noen eksempler tatt ifra andre sesonger i tillegg. Jeg har derfor valgt å snevre inn til disse to temaene.

I hvert tema skal jeg framlegge flere eksempler fra ulike scener der det gitte tema spiller en sentral rolle i historiebruken. Når jeg så på serien så jeg spesifikt etter scener som tydelig framstiller vikingen i et visst bilde eller perspektiv, og har valgt ut eksempler som jeg har oppfattet vil fortelle seeren noe om vikingen. Når jeg bruker disse eksemplene, skal jeg spesifikt se på hvordan de ulike karakterene forholder seg til samfunnet og hendelsene som skjer rundt dem og drøfte hvordan disse eksemplene påvirker framstillingen som dannes av

¹⁴ Stugu, 2020, s.16

¹⁵ Karlsson & Zander, 2014, s.72

¹⁶ Karlsson & Zander, 2014, s.78

vikingen. Innenfor hvert enkelt tema skal jeg identifisere hva slags type historiebruk som brukes basert på Karlssons typologi, som støttes opp mot aktøren og motiv. På den måten vil jeg skape en sammenheng mellom motivet og behovet til aktøren. Jeg skal også i hvert tema se på kvinnens rolle og hvordan den kvinnelige viking framstilles i henhold til tema. Til slutt skal jeg drøfte hvordan feminisme kan ha påvirket framstillingen av vikingene.

I kildeføringen av eksemplene gitt bruker jeg tidsstempel i episoden og årstall for når sesongen ble utgitt. Jeg bruker i tillegg (x:y) for å representere hvilken sesong og hvilken episode eksempelet er hentet ifra, der «x» representerer sesong og «y» representerer episode for tydelighet i kildeføringen av fotnoter.

Aktøren og hensikt til produksjon

Om man tenker på hva aktøren sitt mål var da de skapte *Vikings*, må man først identifisere hvem aktøren er. Michael Hirst skrev manuskriptet til serien som videre ble produsert av Octagon Films for The History Channel i Canada. Trolig ble det et samarbeid mellom partene i skapelsen av det visuelle produktet som er *Vikings*. Stugu diskuterer at det finnes historiske produkter som i essens ikke skal tjene profitt, men basert på det faktum at rettighetene til serien er blitt solgt til blant annet HBO og Netflix kan man anta at serien er produsert med profitt som et mål.¹⁷ Dermed, basert på Stugus teori, blir historien brukt av markedsaktøren som et redskap for å tjene profitt. Måten de kan tjene profitt er igjennom å appellere til publikum, som i denne sammenheng er gjort i form av å skape spenning og fascinasjon.¹⁸

Det er kanskje ikke noen stor overraskelse at private produksjonsselskap har profitt som sitt insentiv og mål når de skal skape et produkt. Det som da blir spørsmålet er hva motivasjonen til seriens skaper Michael Hirst var da han skrev historien. I 2013 ble det utført intervjuer av skuespillerne og Michael Hirst rundt serien, hvor Hirst uttaler seg rundt hvorfor han skrev manuset. Han har tidligere skrevet om Kong Alfred den Store, og utførte i tråd med det manuset en undersøkelse på vikinger. Han forteller om mangel på kilder skrevet av vikingene selv, og at det meste var skrevet av kristne munkes. Han bygde opp en interesse for vikingenes kultur og religion og etter videre undersøkelse kom han fram til konklusjonen at vikingene har fått et dårligere rykte enn de fortjener, og at de var mye mer komplekse enn

¹⁷ Stugu, 2020, s.133

¹⁸ Stugu, 2020, s.16

ofte framvist.¹⁹ Etter Stugus teori, ble historien om vikingene en kilde til fascinasjon, og igjennom å skape serien *Vikings* er det ikke usannsynlig at et av hans insentiver var å spre historien om vikingene, og framvise en annen side av dem som ofte ikke blir vist i populærhistorien. I dette syn, kan man argumentere for at Hirst bruker historien som et verktøy for orientering og ønsker å skape undring og skaper dermed et produkt som publikum blir fascinert av. Michael Hirst har skrevet flere manus til andre filmer og serier som baserer seg på historisk materiale, dermed er det utvilsomt viktig for hans inntekt at hans produkt tjener profitt. Man kan likevel argumentere at han utviser en tydelig personlig interesse for historien, og ønsker å viderefordre det han leser til et publikum. Historien blir tilpasset noe for å skape en sammenhengende og spenningsrik historie, men Hirst sin historiebruk kan ikke utelukkende bli sett på som bruk for å skape inntekt, da det fremdeles utvilsomt er et insentiv i skapelsen.

Motivet til Hirst kan videre utdypes i et annet intervju utført i 2013. I dette intervjuet uttaler han seg igjen tydelig rundt sin interesse for vikinger, og videre også produksjonsselskapet MGM sitt engasjement rundt en serie som skulle omhandle vikinger. Hirst forteller at det var usikkerheter rundt hvordan man skulle kunne lage en serie som skulle omhandle «dark age terrorists».²⁰ I forkant av serien kan man dermed argumentere for at synet på vikingen fremdeles hadde et perspektiv som ikke nødvendigvis satt vikingen i et godt lys, og sett i Bøe sin beskrivelse at tidligere framstilling av vikinger nevnt tidligere passer perspektivet av vikinger som middelalderens terrorister godt inn med vikingen som muskuløs villmann.

Hirst går videre i intervjuet inn på hvorfor han har strukturert serien på den måten han har, og han omtaler serien som en «familie-saga». Han sier at han vil vise at vikingene var mennesker, de hadde barn de elsket og de elsket hverandre. Videre argumenterer han for at dette står til kontrast til hvordan vikinger ofte blir framstilt i populærkultur, der vikinger kommer og knuser ned døra, plyndrer og dreper.²¹ Igjennom dette intervjuet kan man dermed identifisere at et av motivene til Hirst utenfor profitt, vil være å rehabilitere vikingens historie, å gjøre populærhistoriens framstilling av dem mer nyansert. «Jeg ville vise dem som mennesker, først og fremst» sier han på slutten av segmentet i intervjuet. Disse to intervjuene kan være grunnlag for argumentet at Hirst ikke nødvendigvis skriver fortellingen med kun profitt som mål. Samtidig, må man ta i betraktning at disse intervjuene gjøres i sammenheng

¹⁹ moviemaniacsDE, 2013, 1:55-2:40

²⁰ Red Carpet News TV, 2013, 1:00-1:10

²¹ Red Carpet News TV, 2013, 2:26-2:55

med å markedsføre serien til offentligheten, og en at en genuin interesse fra seriens forfatter trolig spiller i favør for en økt interesse hos publikum rundt serien, og vil dermed også medføre større profitt for han og hans partnere. I de følgende kapitlene skal jeg bruke eksempler rundt hvordan vikingen framstilles og drøfte deres framstilling opp mot Hirst sine motivasjoner som er kommet fram i intervjuer. Videre i analysen vil jeg bruke dette kapitlet som grunnlag for videre drøfting av hvordan vikingene framstilles i perspektiv av de to forskjellige temaene.

Religion i *Vikings*

Forholdet imellom kristendommen og norrøn mytologi

Religion og religiøse framstillinger spiller en sentral rolle i *Vikings*. Når Ragnar krysser over havet til England første gang i episode to sesong en, ser man denne gruppen vikinger sitt første møte med kristendommen. Forholdet mellom kristendommen og norrøn religion er noe som utforskes over de neste sesongene, spesielt igjennom den kristne munken Athelstan som blir tatt som slave fra vikingenes første tokt. Igjennom Athelstan skapes det et perspektiv på hvordan en kristen kan oppfatte norrøn mytologi, og for seeren fungerer Athelstan også som en ressurs for innsyn og lærdom om norrøn mytologi. Athelstan framstilles som en nysgjerrig mann, med et ønske om å lære, også om denne religionen som er så annerledes hans egen. Et av eksemplene der seeren får lært om norrøn mytologi er da han spør hva ragnarokk er for noe i episode seks i sesong en.²² Athelstan blir dermed en viktig ressurs i serien for at publikum får lært om forskjellige aspekter i norrøn mytologi.

Man får også i flere tilfeller se hvordan vikingene reagerer på kristendommen. Vikingenes første reaksjon på å se avbildninger av Jesus vises da vikingene plyndrer klosteret på Lindisfarne i episode to i sesong en. Vikingene diskuterer at denne guden måtte være en svak gud, da han allerede er død. Det står i kontrast til hvordan de oppfatter sine egne guder, da vikingenes guder er levende og befinner seg rundt dem.²³ Et annet tilfelle skjer i et senere tokt, der for å inngå en avtale måtte en av vikingene døpes og bli kristen for at engelskmennene kunne stole på en avtale gjort med dem. Rollo, Ragnars bror, ender dermed opp med å bli kristen og døpes. De fleste av vikingene ler av seremonien, mens andre blir

²² Hirst, 2013, 37:40-40:00 (1:6)

²³ Hirst, 2013, 39:10-39:20 (1:2)

sinte, og føler han har sviktet de norrøne gudene og pådratt seg deres vrede.²⁴ Det skapes her uansett et klart syn på at de vikingene man følger ikke tok kristendommen som en seriøs religion i forhold til sin egen i starten av serien. Aktøren i serien skaper intensjonelt en tydelig forskjell i mellom de kristne og vikingene basert på religionen de følger og hvordan religion påvirker deres kultur. Spørsmålet som da danner seg er hvordan påvirker den tydelige forskjellen framstillingen av vikingen i *Vikings*?

Athelstan som tidligere nevnt er en viktig ressurs for seeren når det gjelder å lære om norrøn mytologi, men samtidig gir hans rolle i serien også mulighet til å framstille hvordan kristne og vikinger reagerer på forlate sin tro. I sesong to blir Athelstan med på tokt til England, og han er nå troende på norrøne guder. Han blir fanget etter kamp, og ender opp å bli korsfestet for å ha forlatt den kristne troen. Ritualet utføres av en biskop, og blir kun stoppet da kongen av Wessex, Egbert, ankommer og ber han stoppe.²⁵ Her ser man den kristne reaksjonen på å forlate deres religion.

Athelstan har en klar religiøs reise over seriens løp, og i sesong tre opplever han tegn fra den kristne guden og ender opp som kristen igjen. Ragnar ser forbi det at han er blitt kristen igjen, og ber han bli ved hans side. Ragnar, i likhet med kong Egbert, ser ikke det å forlate religionen som noe man bør bøte med livet for. Likevel må han bøte med livet mot slutten av sesong tre, da Athelstan drept av Floki, vikingen som er blitt framstilt som en av de mest religiøse blant hovedkarakterene. En av årsakene er raseri over at han var blitt kristen igjen, og et hat mot kristendommen som en helhet. Mordet bygger samtidig ikke fullstendig på religiøs fundamentalisme, men også noe som kan oppfattes som sjalusi over at Ragnar bruker så mye tid med Athelstan i forhold til seg selv. Dette skaper et menneskelig aspekt i mordet, da det er basert i stor grad på følelser, som skaper nyanser i vikingen, både positive og negative. Det denne konflikten framstiller er både vikingenes toleranse og intoleranse mot andre religioner, og hjelper å skape et nyansert bilde av vikingen sin reaksjon på den voksende religionen i Europa. Samtidig viser det den kristne siden, der det å forlate kirkens tro resulterer i dødsstraff. Resultatet ble annerledes, da kongen ankom, og her kan det knyttes en link imellom Ragnar og Egbert. Egbert tar i ettertid inn Athelstan i det kongelige hoff, og på samme måte Ragnar lærte om engelskmennene og kristendommen igjennom ham, lærte da kongen om vikingene og norrøn tro. Dette skjedde over sesong to da Athelstan ble tatt inn av kongen etter å ha blitt reddet fra korsfesting. Denne likheten imellom Ragnar og Egbert blir

²⁴ Hirst, 2013, 28:20-30:40 (1:7)

²⁵ Hirst, 2014, 40:30-42:50 (2:4)

mot slutten av serien forsterket da de to mennene møtes og diskuterer hverandres religion, og livet etter i Valhall og Himmelen. De kommer til slutt til enighet at begge deler høres latterlig ut.²⁶

Det framstilles tydelig at det er mulig for en konge i England og en konge blant vikingene kan komme overens til en viss grad, og diskutere hverandres tro. Dermed skapes et bilde av at også vikinger hadde kapasitet til å utvise skepsis til egen tro, men hos Ragnar, som har skilt seg ut fra resten av vikingene, er denne egenskapen spesielt tydelig. Hirst framstiller med disse eksemplene vikingenes møte med kristendommen, deres syn på den religionen satt mot sin egen, og viser seerne vikingen i flere nyanser. Man kan argumentere at den nyanserte framstillingen faller litt kort, da det i hovedsak er hos Ragnar man ser denne utfoldelsen. Samtidig står Ragnar som det sentrale punktet i serien, og det er også i han man får størst utfoldelse av person generelt. Dermed kommer det som en naturlig konsekvens at det er i Ragnar man ser de største nyansene. Han står også i kontrast til andre vikinger, som Floki, som er svært mye mer religiøs enn andre vikinger. Med Ragnar som sterk kritiker på en side, og Floki som en sterk troer på den andre, framstilles vikingen menneskelig i sitt syn på religion.

Syn på døden

Valhall er noe som ofte refereres til over seriens løp, og står sentralt i framstillingen av vikingenes oppfatning av livet etter døden. Et annet eksempel som framviser vikingenes syn på livet etter døden er ideen om å måtte dø i ærefull kamp for å kunne entre Valhall. Dette blir tydelig framstilt i sesong en i episode seks, der en gammel mann ber Ragnar ta han med på neste tokt, så han kan få mulighet til å dø en ærefull død i kamp, og som konsekvens bli brakt til Valhall av valkyriene.²⁷ Viktigheten av Valhall og kriteriene blir snakket om og vist til flere ganger i løpet av serien. For eksempel i sesong en episode en blir en borger i Kattegat straffet og dømt til døden ved halshugging, da publikum blir fortalt om han dør på en god måte uten frykt, kan han dra til Valhall.²⁸ Dette delkapittelet skal bruke eksempler av hvordan syn på død og etterlivet hos vikinger blir framstilt, og hva slags perspektiv det danner av vikingens verdier i liv og død.

²⁶ Hirst, 2016, 30:40-32:20 (4:14)

²⁷ Hirst, 2013, 19:00-20:15 (1:6)

²⁸ Hirst, 2013, 21:40-22:55 (1:1)

“You vikings are incorrigible. You emerge from the womb with only one thing on your mind... how to die.” sier kong Egbert til Ragnar i deres diskusjon rundt hverandres religion.²⁹ Det er heller ingen tvil om at igjennom serien som en helhet framstilles måten man dør viktig for vikingene. Nøyaktige kriterier for å kunne dra til Valhall blir aldri eksplisitt sagt, men det framstår som liten tvil at man skal til Valhall om man dør i kamp, og i tillegg at man kan dra til Valhall om man dør fryktløs og med ære. Som nevnt i tidligere eksempler, kunne man komme til Valhall selv om man ble dømt til døden for kriminelle handlinger, men måten man møtte straffen var en viktig faktor. Det blir dermed framstilt at fryktløshet er en verdifull egenskap i vikingenes samfunn, spesielt med tema om død. Denne framstillingen er med på å forsterke en ide om vikingen som en type kriger som kjempet uten frykt for døden, som også kan oppfattes barbarisk. Videre, kan man argumentere igjennom denne framstillingen at hvis en viking utviser frykt for døden, som i seg selv er naturlig for mange mennesker, er de svake og mindre verdige i vikingenes samfunn. Om man ser på eksempelet med mannen som ble halshugget som straff, ble publikum fortalt at han hadde en mulighet for å komme til Valhall igjennom sønnen til Ragnar. Sønnen til Ragnar så ut til å være rundt tolv år gammel i klippet, og ved at Ragnar forteller sin sønn om hvorfor den dødsdømte mannen ikke er redd og videre også sier han må se på for å bedre mannens sjanser til å komme til Valhall, virker det som at barn i tidlig alder blir nummen mot frykten for død. Dette kan nærmest minne om en indoktrinering i hvordan man skal tenke rundt døden, og for en seer kan det oppfattes ganske grotesk. Vikingenes syn på døden slik det framstilles i serien kan argumenteres å bli framstilt som barbarisk og brutal.

Det kan være flere årsaker til å representere vikingenes syn på døden og etterlivet på en slik måte. Først og fremst, er Valhall i essens svært unik i forhold til dagens religioners liv etter døden, med for eksempel Paradis eller Himmelen som motparter. Imens disse åndelige verdenene er fredfulle, vises Valhall som det stikk motsatte. En stor slagmark der falne krigere møtes for å krige igjen, før de spiser med gudene etter kampen, for å så gjøre det igjen dagen etter. I norrøn mytologi finnes det flere dødsriker enn Valhall, men det er gjort et tydelig valg å kun bruke Valhall i *Vikings*. Dette kan være grunnet å simplifisere religionen for seeren, og dermed blir det og lettere å forstå. I tillegg, vil et slikt uortodoks etterliv som fins i Valhall naturligvis også engasjere og fascinere konsumenten av serien. Dette framstiller vikinger som et folk som i utgangspunktet liker å krige, og finner glede i kamp. Noen vikinger higer tydelig mer etter Valhall enn andre, med eksempelet om den eldre mannen som

²⁹ Hirst, 2016, 28:30 (4:14)

spurte om å få bli med på tokt for å få muligheten til å dra til Valhall og gjenforenes med sine venner.

Gjenforeningen med venner er også et viktig perspektiv å ta med i betraktningen i framstillingen av Valhall. Man kan argumentere at det er gjenforeningen som er viktigere slik det framstilles i Vikings, som dermed også vil passe nærmere det man i den vestlige verden ser på som et naturlig ønske bak livet etter døden. Når den gamle mannen ber om å få bli med på tokt, uttrykker han også en sterk følelse av å ha blitt etterlatt på jorda, at alle hans kamerater fra da han var ung allerede er i Valhall, og at han vil gjenforenes med dem. Argumentet for dette synet på Valhall forsterkes siste gang Floki og Ragnar ser hverandre. Floki sier det skal være ingen tvil at de en gang skal møtes igjen i Valhall, og det da er lettere å ta farvel. For en seer er denne scenen viktig, da det har vært tydelig fra starten at Floki og Ragnar er ekstremt nære venner, det at de da ser fram til å sees igjen i Valhall framstilles også Valhall som mer enn en plass der krigere kjemper til Ragnarok. Denne framstillingen av syn på døden passer med Hirst sitt ønske om å gjøre vikingen mer menneskelig, da man ser vikingene vise tydelige følelser for sine falne venner, og et uttrykt ønske om å se dem igjen. Dette kan også komme som en konsekvens av at de andre dødsrikene ikke blir tatt opp i serien.

Ritualer

Det fins mange aspekter av religion og hvordan de troende forholder seg til den. Et framtreddende aspekt som tydelig framtrer er hvilke ritualer som utføres, og i hva årsaken til ritualet er. Igjennom sesong en følger man en av de kristne munkene i sitt møte med den norrøne mytologi og deres ritualer. Et av ritualene som opptar nært hele episode åtte i sesong en er basert på offer, der både dyr og mennesker ofres til Odin.³⁰ Den kristne munken sin reaksjon i møte med ritualet kan beskrives som en blanding av forbauselse, forskrekkelse og sorg, i motsetning til vikingenes reaksjon, som framstår mer takknemlig enn noe annet for ofrene som var villig til å ofre seg for å glede gudene.³¹ Et annet eksempel oppstår i begravelsen av Jarl Haraldson i sesong en etter at han tapte en duell mot Ragnar. Athelstan spør Ragnar hvorfor han gir Haraldson en stor, flott begravelse, med tanke på at han var Ragnars fiende. Ragnar svarer at han var en framragende mann og kriger, som tjente sitt rykte

³⁰ Hirst, 2013, (1:8)

³¹ Hirst, 2013, 42:04-44:02 (1:8)

i livet og i døden, derfor fortjener han en stor begravelse.³² Dette delkapittelet skal se på to ulike religiøse ritualer for å drøfte framstillingen av vikingenes syn på menneskelig offer og begravelser knyttet opp mot menneskeliggjøring av vikingen og posisjoner kvinner kan holde innad religiøse settinger.

Episode åtte i sesong en dreier seg rundt et ritual basert på offer som tar plass hvert niende år.³³ Årsaken er for å takke gudene for alt de gjør for dem, fra suksess i krig, til regn og for barna de har fått. Slik ritualet beskrives framstår det som at vikingene ser på alt som skjer rundt dem som resultat av gudenes vilje, som man videre kan tolke som at for vikingene er det svært viktig å holde gudene fornøyde, om ikke kan alt rundt dem falle sammen. Alle i Kattegat leverer forskjellige offer som skal gis til gudene før Ragnar drar til Uppsala, der ritualet skal holdes. Fram til dette punktet, har ikke *Vikings* framstilt norrøn religion som særlig organisert, men her utvikler det seg et ansvar hos byens hersker for å ta med offer gitt av innbyggerne til dit ritualet skal ta plass. Dette er med på å gi et bilde av vikingenes religion som mer organisert, som kan bidra til å framstille vikingene som en mer organisert enhet som en helhet. Dette forsterkes av at jarler og konger fra mange forskjellige områder i Norden deltar på ritualet. Om vikingene er organisert i sin religionsutøvelse, utfordrer dette kategoriseringen av vikingen som villmann. På en annen side, kan man argumentere for at ritualet og ofrene til gudene forsterker ideen av vikinger som barbarer, da menneskelige offer i sin natur kan anses som barbarisk. Samtidig, må man ta hensyn til hvilken tidsperiode som framstilles, og hva slags oppfatning publikum har av tidsperioden som framstilles fra tidligere. Dette kalles av Bø den mentalhistoriske dimensjon, som bygger på om holdninger fra tiden som blir framstilt samsvarer med folks forestillinger om fortiden som blir framstilt.³⁴ Vikingene sin holdning til menneskelige offer framstilles som at de ser på det som en nødvendighet for å holde gudene fornøyde, og dermed også få gudenes favør, og basert på de stereotypene som fins rundt vikinger er det heller ikke umulig å tro at de drev med menneskelige offer. Måten offeret skjer er i tillegg svært høytidelig, da de som skal bli ofret blir grundig vasket først og blir drept ved kutt i halsen.³⁵ Dette står i strid med kategoriseringen til Bø av vikingen som uflidd og skitten. Vikingene viser videre også stor takknemlighet til de som er valgt ut til å dø. På reaksjonene til vikingene, blir dermed dette

³² Hirst, 2013, 22:00-22:25 (1:6)

³³ Hirst, 2013, 1:40 (1:8)

³⁴ Bøe, 2011, s. 2-3

³⁵ Hirst, 2013, 42:00-43:00 (1:8)

offeret framstilt som en nødvendighet, og ikke noe de har stor glede av å gjøre. Dermed åpner det for at publikum kan oppfatte vikingene som mindre barbariske.

Jarl Haraldson sin begravelse kommer i etterkant av hans duell til døden med Ragnar, og ender en konflikt som drev mye av handlingen i serien fram til det punktet. Som tidligere nevnt, var det viktig for Ragnar at Haraldson fikk en høytidelig begravelse, grunnet hans bragder i livet. Begravelsen i en helhet framstilles som en feiring av hans liv, men spesielt noen aspekter står ut i begravelsen. Spesifikt, en slavejente som frivillig valgte å dø med sin herre og videre bli med til Valhall.³⁶ Det blir viktig i denne sammenheng å legge vekt på frivillig. Da alle jarlens slaver ble spurt valgte hun selv å bli med ham. Det kan være flere årsaker til det ønsket, man kan tenke seg at det var ut av hennes kjærlighet for sin herre, eller et ønske om å slippe unna et liv i slaveri. Det kan også være hennes eneste mulighet å komme til Valhall i hennes øyne. Det blir aldri spesifikt fortalt hvorfor hun valgte å dø, så seeren ender opp med å tenke seg fram til hvorfor selv. Videre i seremonien hadde denne slaven samleie med Jarlens krigere, for å ta med meldinger til Jarlen i etterlivet.³⁷ Videre ser man en kvinne som holder seremonien, ikledd en hjelm med vinger.³⁸ Dette er det første tilfellet i serien man ser den typiske stereotypen om hjelmer med horn eller andre ornamenteringer, likevel så er dette noe som brukes for en religiøs seremoni og ikke i krigføring. Kvinnen blir omtalt som «the angel of death», og leder begravelsesseremonien, og framstiller et eksempel på hvilken posisjon kvinner kan ha innenfor norrøn religion.

Kvinner og religion

Hvordan framstilles kvinnen sin rolle innenfor religion i *Vikings*? Først og fremst kan man se på hvordan forholdet mellom kvinner i kristne England og norrøne Kattegat. Publikum ser en tydelig forskjell i hvordan kvinner oppfører seg i England kontra Norge, samtidig kan det komme ned til kulturelle forskjeller mer enn religiøse. Samtidig, framstilles religion som en sentral del av samfunnet, dermed kan man anta at religionen påvirker kulturen. Man ser i England ingen kvinner som holder en posisjon som et religiøst hode som prest eller biskop, mens i Kattegat ser man eksempler som «the angel of death». Dette framstiller dermed at i vikingens samfunn kan kvinner også holde høye posisjoner innenfor religion. Samtidig ser man i episoden rundt ofringsritualet at det kun er mannlige figurer som utfører ritualet, så det

³⁶ Hirst, 2013, 22:50-23:20 (1:6)

³⁷ Hirst, 2013, 25:50-26:20 (1:6)

³⁸ Hirst, 2013, 26:40 (1:6)

framstilles som at selv om kvinner kan holde slike posisjoner, er det i hovedsak menn som holder dem. Samtidig, må man også ta i betraktning at de kristne er for det meste fienden til vikingene i serien. Dette kan også være med på å påvirke hvordan man framstiller de kristnes behandling av kvinner og hvilke posisjoner de holder innen religion. Om man vil vise vikingene som en gruppe som har et mer likestilt samfunn, er det et virkemiddel som blir brukt til å vise tydelige motparter i andre kulturelle grupper.

Videre kan man ta for seg Valhall. Som vist i tidligere eksempler, er det flere kriterier som kan oppfylles for å kvalifiseres til et etterliv i Valhall. I hovedsak må man dø i ærefull kamp, men det framvises også unntak, som for eksempel å dø uten frykt, eller for slavejenta som døde frivillig for sin herre. Når hun frivillig velger døden, og møter den uten frykt oppfyller hun de tidligere nevnte kravene i serien. Det sies også at hun skal reise med sin herre til Valhall før seremonien, så det ikke skal være tvil om at hun og skal til Valhall. Dermed framstilles Valhall igjen mer variert, som noe mer enn kun en plass der krigere igjen våkner for å kjempe og senere spise med gudene. Man ser også på et senere tidspunkt i serien ved Lagerthas begravelse at hun nå er i Valhall.³⁹ Under begravelsen, sier sønnen Bjørn at hun nå endelig gjenforenes med sin far Ragnar i Valhall. Dette bekrefter at også kvinner er velkomne i Valhall, under ulike omstendigheter. Vikingenes forhold til gudene er også variert, og hvem de ber til er også forskjellig. Dette ser man når vikingene drar til Uppsala og ankommer en hall med store statuer som skal representere de ulike gudene. Mens Ragnar ber til Odin om å få vite hva han har i vente, ser man Lagertha be til Frøya om å gjøre henne fruktbar og gi henne en sønn, uavhengig av hva det måtte koste.⁴⁰ Det skapes et skille imellom hva mennene og kvinnene ber om, rettene sagt hvem de ber om det fra. I gamle religioner med flere enn en gud, var det ofte tilfellet at ulike guder fylte ulike behov, og i *Vikings* ser man dette igjennom denne scenen. Dette er med på å skape et skille imellom menn og kvinner, og man kan argumentere for at det framstilles som at kvinner og menn har ulike guder som står nærmest dem selv basert på kjønn.

Historiebruk i framstilling av religion

Som tidligere nevnt, er et av de viktigste motivene til aktøren bak *Vikings* profitt. For at serien skal kunne tjene profitt må produktet dra inn et publikum, men publikum må ha et motiv for å ville konsumere produktet. Det motivet er som tidligere nevnt å bruke historien

³⁹ Hirst, 2019, 36:30-36:40 (6:7)

⁴⁰ Hirst, 2013, 10:30-10:45 (1:8)

som opplevelse, og å oppleve følelser som fascinasjon og spenning.⁴¹ Måten disse følelsene framkalles rundt temaet religion er igjennom å vise distinkte forskjeller imellom norrøn mytologi og kristendom, ritualer og hvordan vikingene generelt forholder seg til sine guder og deres tro rundt livet etter døden. Igjennom dette kapitlet har jeg vist til eksempler der den norrøne troen framstilles i ulike lys, og ulike sider ved den. Tilsynelatende har Hirst valgt å framstille aspekter i vikingenes religion som flerdimensjonal, som fører til et mer engasjerende produkt i sin helhet. Ta spesifikt Valhall, som enkelt kunne ha blitt framstilt som bare en slagmark for døde vikinger etterfulgt av festmåltid med gudene på kvelden. Likevel framstilles Valhall som noe mer enn kun en slagmark, dermed blir Valhall som et tema mer interessant for seeren. Dermed oppnår aktøren sitt mål om profitt, og seeren tilfredsstiller sitt behov for underholdning i form av fascinasjon.

Etter å ha identifisert aktørenes mål, kan man identifisere hva slags type historiebruk som blir brukt ved å bruke Karlssons typologi. Tidligere inneholdt typologien også kommersiell historiebruk, i tillegg til de typene tidligere nevnt. Karlsson har i etterkant valgt å fjerne denne kategorien, da han argumenterer for at denne typen bruk som regel kan identifiseres innenfor en annen, mer grunnleggende type bruk innenfor typene som gjenstår i hans typologi.⁴² Det vil være liten tvil om at historiebruken i *Vikings* ville falt innenfor kommersiell bruk, da serien tydelig bruker historien som grunnlag for å tjene inntekt. Grunnet serien sin natur i det at det ikke er gjort et forsøk på å gjenskape en nøyaktig faghistorisk gjenfortelling, men heller er et produkt tilpasset det å underholde et publikum blir det dermed naturlig å se på historiebruken i *Vikings* som kommersiell, da den er tilpasset for målet å tjene profitt. Det kan også være andre vinklinger for å tyde hvordan type historiebruk som er brukt. På en side kan man argumentere for at mye av historiebruken rundt religion i *Vikings* faller under det Karlsson kaller moralsk bruk. Grunnlaget blir i første sjikt Hirst sin uttalelse i intervjuet som tidligere nevnt, at han ønsket å framstille vikingene i et nytt lys og at de har fått et ufortjent dårlig rykte. Videre, ser man igjennom eksemplene gitt at vikingenes religion framstilles svært mye mer variert og gir en dybde bak ulike motivasjoner karakterer i serien har. Karlsson skriver at moralsk historiebruk brukes der en opplevd urettferdighet er tatt plass. Når Karlsson beskriver typene innad i sin typologi bruker han gjerne store historiske moment og mer moderne eksempler, og rundt moralsk historiebruk bruker han samer i Sverige som eksempel på hvordan man kan bruke moralsk historiebruk til

⁴¹ Stugu, 2020, s.16

⁴² Karlsson & Zander, 2014, s.78

å gjenoppta urettferdigheter som har skjedd i fortiden. Dette kan videre knyttes opp mot Hirst sine uttalelser rundt at vikinger er blitt framstilt urettferdig og ensformig som barbariske terrorister, ser man en gjenoppbygging av vikingen som mer enn kun en villmann.

Ulf Zander skriver at historieskriving, både i akademisk og ikke akademisk format, er kulturelle produkter som er preget av den tid de blir skrevet.⁴³ Når man ser på måten vikingenes religion framstilles, og hvordan de forholder seg til den ser man tydelige koblinger med vår kulturelle nåtid. Eksempelvis kan man se fokuset av gjenforening i Valhall, som kan ha blitt tilpasset for å passe nærmere med dagens syn på etterlivet. Selvfølgelig er kampen i Valhall også en stor del av det, men det brukes tid på å legge vekt på at man skal gjenforenes og se hverandre igjen i Valhall. Man ser også eksempelet med «angel of death», der en kvinne holder en viktig posisjon innenfor religiøse seremonier. Hadde dette produktet blitt laget for 100 år siden, kan man kun spekulere i hvorvidt en kvinne hadde blitt gitt en slik rolle i film, men sett i sammenheng med andre posisjoner av makt kvinner holder i løpet av seriens løp kan man argumentere at dette også er et eksempel på hvordan *Vikings* er påvirket av dagens kulturelle bilde. Begravelsesseremonien følger nært et manuskript av Ibn Fadlan skrevet i 922 navngitt Ibn Fadlans reisebeskrivelse, der man leser om trellkvinnen som dør med sin herre og dødsengelen.⁴⁴ I dagens kulturelle bilde, vil man gjerne se kvinner i høyere posisjoner, og Hirst har tydelig hentet inn kilder rundt vikinger og brukt denne kilden for å framvise roller kvinner kunne holde. Imidlertid skriver Fadlan aldri om at trellkvinnen kommer til Valhall med sin herre. Dette er trolig grunnet hvordan posisjon Hirst vil vise kvinner i, at også slaver kan komme til Valhall, i tillegg til et spesielt stort fokus på Valhall med tanke på de ulike dødsrikene som fins i norrøn mytologi. Som tidligere nevnt er det kun Valhall som mottar oppmerksomhet i serien.

Måten vikingenes religion framstilles i *Vikings* gjenspeiles i menneskene serien forteller om. Norrøn mytologi i møte med kristendommen, vikingenes forhold til deres guder og ritualene som ble utført for å holde gudene fornøyd. Serien framstiller at vikingene i ulik grad forholdt seg til gudene sine, men at det var noe alle forholdt seg til i en viss grad, og at gudene befant seg rundt dem i fysisk form. Dette aspektet er noe av det første seeren vises i sesong en i episode en, da et syn av Odin vises i fysisk form i etterkant av et slag.⁴⁵ Igjennom å framstille gudene som fysisk nær, forsøker kanskje Hirst å forklare hvorfor vikingene var villige til å

⁴³ Karlsson & Zander, 2014, s.106

⁴⁴ Brøndsted, 1961, s.260-264

⁴⁵ Hirst, 2013, 2:30-3:00 (1:1)

utføre menneskelig ofring og utviste stort ønske for å dø i ærefull kamp for å imponere eller glede gudene for å komme til Valhall, vikingenes svar på himmelen. En mulig årsak til at Hirst følte et behov for å gjøre vikingenes religion og deres forhold til den forståelig er å få vikingen til å virke mer rasjonell. Ettersom et av hans motiver bak å produsere serien er å menneskliggjøre vikingen, er det lettere for en som konsumerer produktet å ha forståelse for en rasjonell beslutning, selv om det i utgangspunktet for et moderne menneske vil være urasjonelt. Ta eksempelet vist med menneskelig ofring, der en venn av hovedkarakterene melder seg frivillig som offer for å sikre gudenes godvilje. Uten å framstille religionen til vikingene som så levende og sentral i livene deres som det er blitt gjort, kunne ritualet trolig ha blitt mottatt på en mer negativ måte. Dette aspektet med ofringen støttes også av scenografien i tillegg til musikken som spilles i scenen, som er en tydelig fordel med historiebruk på skjerm, da man kan bruke flere dimensjoner til å framstille en hendelse.

Vikingen som utforsker

Vikingenes forhold til Europa

En av de største historiske frihetene *Vikings* serien tar i forhold til den virkeligheten historikere beskriver er at de beboende i datidens Norge ikke visste om England og landene over havet. Dette åpner for ideen og framstillingen av vikingen som en nysgjerrig utforsker. Dette kapitlet vil ta for seg hvordan spesifikt en av hovedkarakterene framstilles, Ragnar Lodbrok, og sette han opp imot andre karakterer i serien. Ragnar virker allerede fra første episode annerledes enn resten av sine medborgere i Kattegat. Han vil reise vestover, da han har fått høre historier om rikdom og en ny gud. Broren hans sier det er umulig, og selv om det faktisk var noe der så kunne man ikke navigere. Ragnar hadde fått tak i et nytt navigasjonsmiddel, og som gjør det mulig for dem å reise over havet.⁴⁶ Ikke bare broren er kritisk, men jarlen i byen ikke bare sier det umulig, men motarbeider aktivt denne reisen og sier land vestover kun er fantasi.⁴⁷ Dette kapitlet vil se på eksempler av vikingenes motiver for å dra på tokt, og hva de lærer av det, med spesielt syn på hvordan kunnskapen de får blir brukt. Videre skal jeg drøfte vikingenes utvikling i møte med Europa og sette den utviklingen opp mot spørsmålet om hvorvidt vikingen blir nyansert framstilt. Til slutt, skal jeg se på

⁴⁶ Hirst, 2013, 13:30-15:30 (1:1)

⁴⁷ Hirst, 2013, 24:40-25:40, (1:1)

eksempler av kvinners rolle på tokt og kamp, og hvordan den rollen gjenspeiler fjerde bølges feminismes påvirkning på bildemedier.

Tokt og utforskning

Når Ragnar drar vestover mot det ukjente landet ligger det to tydelige motivasjoner for han å gjøre det. For det første, har han hørt at det finnes mye rikdom, og for det andre uttrykker han interesse i den nye religionen. Han framstår selv troende i den norrøne troen, så nysgjerrigheten bygger ikke i at han søker en ny tro, men heller er han nysgjerrig fordi han vil se nye ting. Man ser også, at når han kommer tilbake til Kattegat etter det første toktet og får velge en ting han vil beholde, velger han den engelske munken som kan hans språk over gull og annen rikdom.⁴⁸ Dette blir han latterliggjort for, men det framstiller Ragnar som en viking som er interessert i kunnskap, og man ser ved en senere anledning at denne beslutningen var lønnsomt. I vikingenes neste tokt mot England, velger Ragnar å vente med angrep til søndag, da han hører kirkeklokken.⁴⁹ Man ser fruktene av kunnskapen i resultatet av toktet, som går veldig lett siden alle var samlet i kirken. Samtidig, stiller mange av kameratene til Ragnar spørsmål ved hans beslutninger. Det framstår dermed som at Ragnar er et unntak i den tankegangen han framviser, og ikke normen. Igjennom sesong en og to, ser man vikingene i økende grad plyndre England, ved hjelp av kunnskapen Ragnar samler inn, og Ragnars makt og innflytelse øker som følge av det. Konflikten mellom engelskmennene og vikingene kulminerer til slutt i en fredsavtale, der vikingene får et landområde i England de kan kolonisere.⁵⁰

Det er tydelig at vikingene politisk sett er på vei inn i Europa, og at deres innflytelse er økende, spesielt sammenlignet med hvordan de framstilles i starten av sesong en. Det faktum at vikingene møter kongen av Wessex for å diskutere en fredsavtale imellom de to folkene, beviser videre utviklingen av framstillingen av vikingen fra barbarisk og uintelligent, til sivile og forhandlende i sine affærer. Det framstår også som at et av Ragnars mål har vært å kunne kolonisere England, da de har bedre jord å drive jordbruk på enn i Norge. Dette knytter videre mot en framstilling av at vikingene var ikke bare «vikinger», men de var gjerne bønder, smeder eller andre normale yrker i utgangspunktet, og toktene var en ekstra inntektskilde. Denne framstillingen er med på å menneskeligjøre vikingen, som var en av motivasjonene Hirst beskrev i intervjuene rundt serien.

⁴⁸ Hirst, 2013, 13:00-14:10 (1:3)

⁴⁹ Hirst, 2013, 2:30-4:40 (1:4)

⁵⁰ Hirst, 2014, 34:00-34:30 (2:9)

Dette betyr ikke at vikingene ikke framstilles som interesserte i plyndring, som for eksempel da toktet mot Paris tok plass. Det var ikke igjennom rå makt at vikingene inntok byen, men heller ved å bruke kunnskapen de hadde fått om kristendommen. De forsøkte først å innta byen med makt, men feilet. Senere, later Ragnar som han er død, og får etter sitt ønske en kristen begravelse i katedralen i Paris. Der, hopper han ut av kisten, og byen faller som konsekvens.⁵¹ Ingen ble fortalt om denne planen, annet enn hans sønn.

Man ser utviklingen som skapes i vikingen gjennom samhandling med andre europeiske makter, spesielt i Ragnars bror, Rollo. I sesong en og to er Rollo framstilt som en svært tradisjonell, stereotypisk barbarisk viking. Han har langt hår, kjemper gjerne med en stor øks, og står i kontrast til sin bror i at han ikke ser poenget i å avvente, og vil heller inn å kjempe. Da Ragnar sa at de burde avvente til søndag i eksempelet tidligere, stilte Rollo seg kritisk og synes de burde angripe med en gang. Dermed er endringen i hans karakter spesielt drastisk. Etter plyndringen av Paris, blir Rollo igjen i Frankrike, da vikingene ville holde en leir nær med planer om å gjenta plyndringen året etter. Keiseren i Paris velger å gi sin datters hånd i ekteskap til Rollo, for å solidifisere forsvaret deres, og Rollo hadde fått et omdømme som en sterk kriger. Rollo godtar avtalen, og blir Hertug.⁵² Man ser tydelig at vikingene gradvis blir integrert i Europas politiske bilde, og dette skjer som konsekvens av utgangspunktet, nysgjerrighet og eventyrlyst.

Kvinner på tokt

Hvilken rolle spilte kvinner i plyndring og utforskning i Europa? På Ragnars første tokt ville hans kone Lagertha utvilsomt bli med, da hun også ville se hva som fantes over havet. Hun ble derimot satt til å bli igjen hjemme og passe barna og gården.⁵³ Dette forteller at det ikke ville vært urimelig å ha med en kvinne, men det man ser på som tradisjonelle kjønnsroller befinner seg også i vikingenes samfunn. Man ser likevel på andre tokt, at Lagertha blir med da de har en slave som kan ta seg av barna og gården. På dette toktet er hun den eneste kvinnen som deltar. Som Ragnar, skiller Lagertha seg ut tidlig i serien som et unntak, da hun tydelig får mye respekt fra andre vikinger og de anser henne som en sterk skjoldmøy. Seeren ser første eksempel da hun alene bekjemper to banditter mens Ragnar er bortreist til Kattegat.⁵⁴ Et annet eksempel ser man på toktet når vikingene kjemper mot britene i en

⁵¹ Hirst, 2015, 24:20-31:00 (3:10)

⁵² Hirst, 2015, 39:25-42:00 (3:10)

⁵³ Hirst, 2013, 6:00-6:30 (1:2)

⁵⁴ Hirst, 2013, 8:15-9:15 (1:1)

skjoldmur. Her framstilles Lagertha å kjempe mot britene på lik linje som mennene.⁵⁵ Gradvis utover i serien, introduseres det stadig flere kvinner som deltar i tokt og kamper. Et par eksempler er Torvi og Astrid, som begge ble trent av Lagertha. Det er også flere tilfeller som ikke er navngitt, og spesielt når Lagertha har inntatt en maktposisjon i Kattegat ser man at de fleste av vaktene hun har ansatt er kvinnelige.⁵⁶ For skjoldmøyer, framstår Lagertha som en svært viktig figur i deres vekst i *Vikings*.

Historiebruk rundt tokt og utforskning

Om religion skapte fascinasjon i publikum, er tokt aspektet som skaper spenning i serien. Som tidligere skrevet, så har aktøren behov for å skape profitt fra produktet de skaper, dermed er det viktig at publikum som opplever produktet føler på ulike følelser, som fascinasjon eller spenning.⁵⁷ Måten *Vikings* skaper denne opplevelsen av spenning er igjennom kamper og slue planer lagt av vikingene.

Når man skal se på hvordan vikingene framstilles å operere på tokt, er det et par aspekter som står fram. Først og fremst gjelder dette hvordan spesielt Ragnar er planleggende i sin framgangsmåte av angrep. Hvis vikingen tidligere er framstilt som barbarisk og uintelligent, står Ragnar til direkte kontrast til disse stereotypene. Dette ser man i hans plan om å innta Paris, eller når han bruker kunnskap om kristendom til å gjøre et tokt mot en engelsk by enkelt. Som tidligere nevnt, er Ragnar i serien ikke bare et unntak fra tidligere stereotyper, men også fra de andre vikingene i serien. Siden han er hovedkarakteren i serien, kommer det nærmest som en naturlig konsekvens at hans karakter er mer utfoldet enn andres. Måten tokt framstilles er utvilsomt for å skape profitt, og man ser eksempler på en klassisk barbarisk framstilling av vikingen i kamp ved flere tilfeller, blant annet Rollo da han kjemper mot broren i sesong to.⁵⁸ Igjennom å bruke broren til Ragnar som kontrast til han selv, skaper Hirst et bilde av vikingen som flerfoldig, og dermed også mer menneskelig.

Igjennom å framstille motivasjonen for å utforske ukjente land som mer enn kun et ønske om gull og sølv, skapes også et bilde av vikingen som nysgjerrig i sin natur og kunnskapssøkende. Dette skinner igjennom spesielt i Ragnar, men også hans kamerater blir fascinert av det de ser når de er ute på tokt og møter på nye religioner og kulturer. Dette ser

⁵⁵ Hirst, 2013, 13:40-15:40 (1:4)

⁵⁶ Hirst, 2016, 7:30 (4:16)

⁵⁷ Stugu, 2020, s.16

⁵⁸ Hirst, 2014, 7:25-11:30 (2:1)

man når vikingene blir invitert til å spise med en engelsk konge for å diskutere en avtale, og når sønnen, Bjørn, reiser til Middelhavet.⁵⁹⁶⁰

Kvinnen sin rolle i kamp, tokt og utforskning utbredes også over seriens løp. Fra begynnelsen, der det ikke var noen kvinne med på tokt, til utbredelsen av skjoldmøyer på skjerm. Det kan være flere årsaker til det. Serien starter i 2013, og som tidligere nevnt skriver Chen om utbredelsen av sterke kvinnelige karakterer som følge av den fjerde bølgen feminisme. Om dette er tilfellet, så er det en tydelig korrelasjon imellom en voksende grad av sterke kvinnelige karakterer i det generelle mediebildet, og økende grad av kvinnelige krigere i *Vikings*. Man kan også argumentere med at perioden 2013-2020 er for kort til at måten man vil framstille kvinner på skjerm endret seg. Om man ser på aktørens motiv, som er å skape profitt, vil argumentet dermed bli at et større antall kvinnelige krigere vil positivt påvirke seriens seertall, og dermed også øke inntekt. Dette kan man se i generell populærkultur der filmer og serier i økende grad skaper sterke kvinnelige figurer, hvor fjerde bølge feminisme er en påvirkningskraft. I tillegg, bruker Chen eksempler fra perioden 2010-2020 når hun argumenterer for feminismens påvirkning på framstilling av kvinnelige karakterer. Dermed er det heller ikke usannsynlig at feminismen også over seriens løp påvirket hvordan den kvinnelige viking blir framstilt i *Vikings*.

Det er viktig å poengtere aktøren sitt behov for profitt, og at det er dette behovet som ligger bak mange av beslutningene som gjøres. For eksempel, beslutningen om å gjøre vikingene uvitende om de britiske øyers eksistens. Man kan fort anta at den beslutningen ble gjort for å skape en mer engasjerende historie, da mye av sesong en sin handling bygger på det faktum at de landene er ukjent. Det skaper også grunnlag for å framstille vikingen som utforskende, noe man vet at de var igjennom oppdagelse av Island, Grønland og Nord-Amerika. Det framstår liten tvil om at beslutningene som gjøres, har interesse i profitt i bunn, samtidig ser man eksempler av moralsk bruk også i dette aspektet av serien. Spesielt i motivasjon for å dra ut i Europa, i søken av kunnskap og i planlegging av tokt og kamp. Disse aspektene lagt sammen skaper et bilde av vikingen som nysgjerrig, planleggende og intelligente, i kontrast til barbariske og uintelligente i tidligere kategorisering. Hirst framhever sider av vikingen som kan sees på som positive, selv i handlinger som i seg selv ikke er spesielt positive, som å plyndre byer i naboland.

⁵⁹ Hirst, 2013, 21:00-23:00 (1:7)

⁶⁰ Hirst, 2016, 19:40-22:00 (4:16)

Konklusjon

Måten historie framstilles på skjerm kan ha stor påvirkningskraft på hva slags oppfatning offentligheten har av den. *Vikings* som et produkt er en moderne framstilling av vikingtiden og folkene som levde i den, og basert på dens suksess vil den ha potensiale til å påvirke folks oppfatning av vikinger. Om man ser på Bøe sin uttalelse om at man har sett en menneskeliggjøring av vikingene de siste årene, og at det nå er en gruppe som kan stå for sunne verdier for ungdommene, og sammenlikner det med framstillingen i *Vikings*, hvordan stemmer det? Som jeg har skrevet tidligere i teksten, er det flere tilfeller i *Vikings* der vikingen er blitt utfoldet og vist flere sider, både positive og negative. Å framstille noen som feilfri ville ikke vært å framstille dem som menneskelige, og Hirst har igjennom serien balansert positive og negative handlinger for å skape et nyansert bilde av vikingen. Nysgjerrighet og kunnskapssøkende oppførsel, i tillegg til åpenhet for andres religion og kultur er sunne verdier man gjerne vil se i ungdommen, samtidig vil man ikke se dem hoppe på et treskip og seile til England for å ta med skatt tilbake. Likevel ser man utvilsomt at vikingen framstilles menneskelig i *Vikings*, både i sine positive sider, og i sine feil og mangler. Dermed ser man en mer nyansert framstilling av vikingen enn tidligere stereotyper.

Jeg har diskutert mye rundt kategoriseringen Bøe skapte om tidligere framstillinger av vikingen, og hvordan denne kategoriseringen treffer, eller ikke treffer, framstillingen av vikingen i *Vikings*. Eksemplene gitt igjennom denne teksten påviser at framstillingen av vikingen i *Vikings* står i kontrast til denne kategoriseringen. Det vil likevel ikke si at man ikke ser spor etter tidligere stereotyper i serien. Eksempelvis hjelmen med vinger i det religiøse ritualet, eller barbarisk måte å krige på. Samtidig, ser man også hvordan vikingen utvikler seg i møte med Europa, og som tidligere nevnt spesielt Rollo, som hadde den mest barbariske framstillingen av hovedkarakterene, ender opp som hertug i Frankrike. Dermed kan man konkludere med at framstillingen av vikinger i *Vikings* bryter med tidligere framstillinger. Dagens kulturelle bilde påvirker også framstillingen av fortiden. Hvordan ser man feminismens påvirkning i *Vikings*? Som diskutert i temaet religion, ser man kvinner fylle viktige religiøse roller, og at Valhall, som blir framstilt som noe mer enn en evig slagmark i etterlivet, også er åpen for kvinner. Spesielt framstillingen av kvinnen i tokt er der man ser den største påvirkningen moderne feminisme har på framstillingen av vikingen. I utgangspunktet er det kun en kvinne som er med på tokt, og man ser gradvis som serien pågår at det er en økende mengde kvinnelige krigere, som dermed gir effekten av å framstille

kvinner som sterke. Dette samsvarer med hvordan den fjerde bølgen feminisme har påvirket framstillingen av kvinner i andre filmer og serier. Dermed ser man en tydelig effekt av moderne feminisme og framstilling av kvinner på skjerm i *Vikings*.

Vikings er et produkt preget av dagens samfunn, og hvilke forventninger en seer har til bildemedier gjenspeiles i hvordan aktøren velger å framstille historien. Igjennom denne teksten har jeg framvist flere eksempler der aktøren framstiller vikingen fra flere sider, både positive og negative. Eksemplene framhever også forskjellen fra tidligere stereotyper som var blitt bygd rundt vikingen, og det framstår dermed liten tvil om at framstillingen av vikingen i *Vikings* i stor grad bryter med tidligere framstillinger av vikingen.

Kildeliste

- Brøndsted, J. (1961) *Vikingene*. Gyldendal.
- Bøe, J.B. (2006) *Å lese fortiden Historiebruk og historiedidaktikk*. Høyskoleforlaget.
- Bøe, J.B. (2011) *Hvordan bør historien fortelles*. Heimen, 48(2011)2, s.99-105.
- Bøe, J.B & Knutsen, K. (2012) *Innføring i historiebruk*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Chen, Y. (2024) *Unveiling the Veil of the Damsel in Distress in Movies: The Impact of Gender Stereotypes on Female Characters in a Patriarchal Society*. Dean & Francis. <https://doi.org/10.61173/m8eryy83>
- Frankel, V.E. (Red.). (2019) *Forth Wave Feminism in Science Fiction and Fantasy: Volume 1. Essays on Film Representations 2012-2019*. McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Hirst, M. (2013-2020) *Vikings* [TV-serie]. MGM Television.
- Karlsson, K.G. & Zander, U. (2014) *Historien är närvarande*. Studentlitteratur.
- moviemaniacsDE (2013, 24.juni) *Vikings | Katheryn Winnick, Travis Fimmel, Clive Standen & Michael Hirst Interview (2013)*[Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=lvm6b2aTVWo>
- Red Carpet News TV (2013, 20.mai) *Vikings Michael Hirst Interview*[Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=g3QCjy3KuNk>
- Stugu, O.S. (2020) *Historie i bruk*. Det Norske Samlaget.

